

# Refleksije

## Plat zvona

Slovenska politika je statična, ker je po svoji mentaliteti politika periferije. Zato ostaja slovenski politik največ taktik, nikdar pa tvorec. Odtod tudi zanimivi pojav psiholoških izprememb tam in takrat, ko bi morali vdreti v ospredje principi in dejanja.

Podobno izpremembo je v zadnjih mesecih doživel „Slovenec“. Zanima nas zlasti toliko, kolikor se je njen odmev uveljavil v stvarih kulture in nazarja. Tu je „Slovenec“ udaril plat zvona. Podvzel je z zreljšča kulturne zgodovine vse prej kakor hvaležno dejanje „markacije“; zaznamoval je namreč z znamenjem prokletstva domalega ves miselni in ustvarjajoči slovenski svet, ki je količkanj navskriž z ortodoksijo njegove današnje funkcije. Pri tem ni niti zanimivo, niti usodno, ali je ta markacija pravilna ali ne, ali so na primer take ali drugačne „fuzije“ resnični, pretresljivi dogodki ali ne; in ali se bodo tisti, katerim je ta „markacija“ namenjena, res prtipali po njej iz labirinta sedanjih dni ali ne. Važen je nagib. In naj „Slovenčev“ uvodnik še tako dobrohotno svari, češ, „da ne bo potem izgovarjanja na denuncijantstvo“ etc. — nagib je resolucija „Prosvetne zveze“, v kateri se napada Narodno gledališče, zadostno razkrila. Vsa markacija velja „merodajnim činiteljem“ in to samo po sebi je dejanje, ki je izpolnilo nov list v zgodovini „katoliške demokracije“.

Da pa ne bo nesporazuma, v ilustracijo kratko primero. Približno pred letom dni se je stvar sukala nekako takole: Kdor je bil za drugačno notranjo ureditev države, je bil zaznamovan kot protidržaven element, separatist, defetist itd. Kdor je imel Slovence za narod, ki mu gredo narodu ustrezajoče pravice: isto. Kdor je stremel po kritiki uprave, gospodarskih zmot in politične prakse: isto. In letos? Kdor ima med Slovenci svoj nazor o nalogah slovenske politike, se ga razkriči kot „potuhnjenega, hinavskega, zlobnega marksista.“ Kdor se v svojem filozofskem in estetskem nazoru loči od katoliškega, je zopet marksist, kulturen boljševik. In takih sodb oziroma (namenu tega ravnanja bolj ustrezajoče), obsodb bi lahko našteali še celo vrsto. Ali ni med tema dvema odnosoma do pojavov v našem javnem življenju nekaj presenetljive sorodnosti? Razlika je le v tem, da je „katoliška demokracija“ raztegnila to prakso tudi na stvari kulture in pa da je izbrala tisto znamenje prokletstva, ki najbolj godi njenemu namenu in pa tudi potrebam.

Trdi se, da je „katoliška demokracija“ odločena prenehati z dosedanjo mlačnostjo v zadevah nazora, kritike, estetike itd. Prav. Čim ostreje bodo zastavljeni problemi, tem čistejše bo ozračje. Nič ni bolj zdravega in očiščujočega, kakor borba nazora zoper nazor, svobodno, zanosito trenje misli, boj za resnice, ki jih je človeški duh doumel z vsem svojim čistim naporom in z vso odgovornostjo pred samim seboj in pred svojim časom. Ali ta boj ni več boj, če zdrkne iz sfere duhovnega sveta v vrtnice dnevne politike. Tedaj se izmaliči v nekaj grobega in odurnega, kar zasluži v svojih skrajnih posledicah ime nasilje.

Toda ostanimo pri dejstvih. „Slovenec“ je udaril plat zvona in za to bojno dejanje je „katoliška demokracija“ našla opravičbo v visoko donečem geslu: taka je volja ljudstva.

„Ljudstvo“ je po navadi za vsakogar in v vseh časih nevarno geslo, če se ga poslužujemo kot orožja. Ali preden razpravljamo o ljudstvu, bi spričo napada na Narodno gledališče in na nekatere druge pojave našega kulturnega življenja zastavili „katoliški demokraciji“ nekaj vprašanj, (ne da bi hoteli seveda kogarkoli vzporejati z navedenimi primeri). Ali je bila morda približno pred sto leti tudi volja ljudstva, da je Prešerna bičala cenzura in je njegova poezija bila žigosana kot nemoralna? Ali je prav to isto ljudstvo preganjalo Levstika? Ali je volja ljudstva zahtevala grmado, na kateri je zgorela Cankarjeva „Erotika“? Ali pa narobe: Ali je bila volja ljudstva, da se mu sežgo protestantovske knjige, ki jih je skrbno hranilo in čuvalo pred sveto jezo strogega škofa?

Moderni vek je vsem srednjeveškim grmadam navzlic prižgal luč človeškega dostojanstva, njegove misli in ustvarjanja. Ta princip še vse doslej ni ugasnil. Ta princip je tudi naš najvišji in najmogočnejši „merodajni činitelj“, v katerega verujemo v imenu človeštva in njegovega razvoja. Naša najmočnejša zaslomba je, v kakršnihkoli borbah, pa bilo tudi v tej, ki jo napoveduje „katoliška demokracija“, čeprav bi ga le-ta poskušala pozabiti ali izbrisati iz našega kulturnega življenja.

Ferdo Kozak.

## **Iz politične literature**

### **Jugoslovenska država in hrvatsko vprašanje**

(1924—1929)

Knjiga dr. Laze Markovića z gornjim naslovom je v teh dneh vzbudila nenavadno zanimanje v političnem svetu. Njen naslov je prav za prav le koncesija vprašanju, ki je danes najaktualnejše v našem državnem življenju; njeno jedro, rdeča nit, ki se vije skozi vseh 400 strani, pa so siloviti boji okoli notranje ureditve nove južno-slovanske države, nastale po svetovni vojni. Knjiga ni pisana pod enotnim vidikom. Njen avtor, profesor pravne fakultete beograjske univerze, eden izmed prvakov in ideolog bivše srbske radikalne stranke in danes organizator nove politične formacije sedanje vlade, Jugoslovanske radikalne skupnosti, je zbral v njej vrsto svojih član-  
kov, razprav, predavanj in govorov iz let 1919 do 1929 ter jim dodal uvodno poglavje, napisano letos, ko se je zdelo, da bo sila hrvatskega gibanja raz-  
trgala jezove, ki so mu bili zgrajeni v zadnjih letih.

Vsa Markovićevega knjiga prikazuje en sam velik boj dveh tez naše naj-novejše zgodovine. Srbske, ki so jo v glavnem zastopali radikali s Pašićem na čelu, o eni državi treh plemen Srbov, Hrvatov in Slovencev, zgrajeni na narodnem edinstvu in zlitju treh plemen, in hrvatske, ki jo je v glavnem zastopala hrvatska kmetska stranka in njen veliki organizator in vodja pokojni Stjepan Radić, ki je zahtevala, da bodi državna skupnost urejena po načinu, ki bo ustrezal težnjam po ohranitvi narodnih individualnosti, katerim bi najbolj prijala ohranitev historičnih pokrajin kot posebnih upravnih enot.

Ti dve stranki bi si morali v normalnih razmerah deliti kot predstavnici najmočnejših političnih sil naroda, ustrežajoče svoji politični moč, večino politične oblasti v državi. To še posebno, ker sta bili obenem tudi največji stranki obeh velikih narodov v državi. Ker sta si bili pa osnovni tezi, ki sta jih zastopali glede vprašanja notranje ureditve države, diametralno na-